

(29/2010) constată la Adrian Marino detestarea, între altele, a lumii rurale și a tradițiilor ei: „Nu se salvează de la dezastru nici folclorul, decimat alături, încă o dată, de poezia în genere, căci România nu se cade a fi «în nici un caz etern folclorică, poetică, orfică».”

Dar, cum spuneam, ruralismul său este o componentă a țării, pe care o portretează astfel, într-unul din cele mai caușice captole ale cărții, *Altă Românie*: „N-are sens să nu fiu sincer măcar cu mine însumi până la capăt: nu-mi place țara în care trăiesc. Nu-mi place România, mai ales cea actuală, după decenii de comunism. Nu-mi place de altfel nici România profundă, «eternă»; «istorică» cum vrem să-i spunem. Este primul impuls, echivalent cu o clarificare ideologică-socială definitivă, la sfârșitul unei vieți. Într-o țară care mi-a luat, de fapt, totul și nu mi-a dat în schimb nimic. O spun din nou ne față: pe această Românie, categoric, n-o iubesc.” Sunt aci date care nu pot fi contestate. România comunistă i-a răpit mulți ani de libertate: 16 ani de detenție politică și de deportare în satul Lătești din Bărăgan (1949-1963), ani de condamnare fiindcă fusese participant la cercul ilegal de studii al Tineretului Universitar Național-Tărănist. Cealaltă Românie, cea de după 1990, în care și-a pus mari speranțe, l-a dezamăgit prin statul ei „nonfuncțional, centralizat, parazitar”, prin ocuparea, de către nomenclatura comunistă, a posturilor importante, prin parlamentul care prin „absenteismul său cronic a devenit aproape o parodie”; prin mentalitatea etatistă și „socialistă”, prin spiritul improvizatoric, prin lipsa voinței politice efective de schimbare, prin parazitismul social, prin improvizație și fușere-ală, prin populism și egalitarism, prin lipsa de democrație reală. Aspirația sa de a vedea o Românie modernă, civilizată, bogată, europeanizată este la tot pasul contrazisă.

Una dintre tarele acestei Români, asupra căreia revine mereu, este persistența tradiției rurale, țărănești, a societății, culturii și literaturii române. Sunt, în cartea sa, cele mai dure atacuri, din căte s-au exprimat până acum, la adresa satului, a țăranului

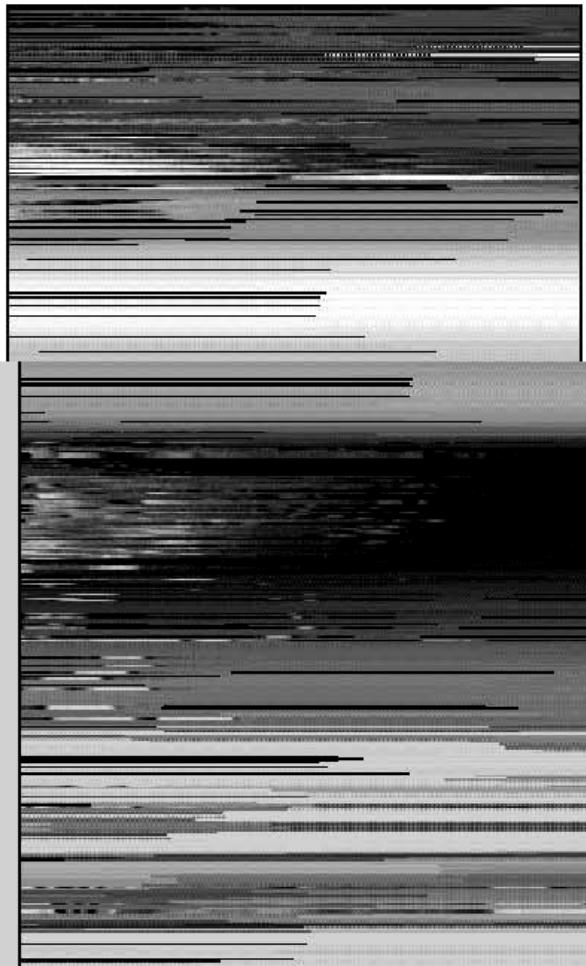
român. Mândru că, prin familia sa, este citadin de două secole, că familia sa este menționată în *Arhondologia Moldovei*, de Constantin Sion, Adrian Marino nutrește o ură, nu este exagerat să spunem, viscerală, împotriva tradițiilor rurale românești. „Respingem, scrie el, și concepția unei Români definite ca un imens «Muzeu al satului», ca o «rezervație folclorică a Europei». Falsul folclor, falsele «meserii tradiționale» fac ravagii. Suntem în umbra kitschului în floare”. Revenind asupra amintitului muzeu, scrie: „să elogieze cine vrea «Muzeul satului». Nu l-am vizitat și nu-l voi vizita niciodată.” Detestă unele realități românești: „Dacă grătarul cu mititei, țambalașii și lălăiul «rapsozilor populari» sunt adevaratul popor român, declar pe față și cu toată sinceritatea: nu fac parte din acest popor primitiv, cu zurglelli și bății cu poșincă.” Aspecte detestabile, e adevarat, aşa cum este tot atât de adevarat că a reduce cultura populară la atât înseamnă a comite o simplificare de neierat.

Și-l asociază pe Emil Cioran care spuse că „Nu putem rămâne eternii săteni ai istoriei.” Tânărimea română este, cum spuneam, mereu ținta atacurilor, ea fiind, în viziunea lui Adrian Marino, „vicleană, șireată, hrăpăreață, slugarnică, mereu inclinată spre hoție”. Ea a influențat decisiv asupra specificului românesc: „Ura ancestrală a «străinului», a «evreului», exprimată și în folclor, demonstrează încă o dată care este adevaratul specific românesc, cel rural.” Realizând că reproșurile sunt totale, încearcă unele atenuări, unele justificări de natură istorică: „Știu bine că în acest mod ea s-a salvat, a supraviețuit «terorii istoriei». Dar efectele au fost, sunt și rămân catastrofale.” Contactele directe, cu țărani, în închisoare sau la Lătești, sunt sporadice și sunt comentate în aceeași notă, de detestare. Pe țărani anticolectiviști din închisoare, pentru care te-ai fi așteptat să aibă înțelegere, dacă nu să fie solidar cu ei, îi detestă pentru că nu trec dincolo de *restitutio in integrum*, fiindcă nu se ridicau deci la convingerile liberale ale ideologului politic Marino.

Tarele României ceaușizate sunt puse și

ele tot în seama ţărănimii: „totul «se trage» de la structurile mentale ţărăneşti ale poporului român”. Se înțelege din evocarea acestor tare morale că nici pentru creația spirituală a ţăranului român nu are Marino vreo apreciere pozitivă: „Cele câteva «mituri naționale» sunt de fapt, ori de origine și circulație balcanică (*Meșterul Manole*) ori de capitulare, mărturisită, evidentă, în fața istoriei, pe care nimeni nu are nici o intenție să înlăture.” Reproșul că „*Meșterul Manole* circulă și în Balcani nu este relevant în sine, pentru că, o spun atâtăia comparațiști, esențial este nu unde a apărut întâi și unde circulă un mit, ci unde s-a realizat el artistic plenar. Încă de la M. Eminescu știm că „Ceea ce e original (se referea la basme) e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se îmbracă ele, sunt modificările locale, potrivit cu spiritul și datinile noastre.” Ideea a fost împărtășită și de Mircea Eliade, care a extins problema de la folclor la cărțile populare: „Ceea ce ne interesează este mai puțin istoria răspândirii unui motiv folcloric sau a unei cărți populare, cât sensul care poate să-l aibă prezența sau absența unei astfel de cărți în literatura noastră.” Citat reprodusus de Adrian Marino în *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 452. Să adăugăm că în *Meșterul Manole* contribuțiile originale nu sunt doar de expresie, ci și de structură, balada românească fiind singura care are în centru nu construirea unui pod, ca la bulgari, să zicem, ci a unei mănăstiri. Cercetători români de seamă, precum Dumitru Caracostea, Petru Caraman, Ovidiu Bârlea și Ion Taloș, sunt unaniți în afirmarea că tema *Meșterului Manole* a atins în cultura populară românească cea mai înaltă cotă de realizare artistică.

Respingerea civilizației populare românești este la Marino globală: „toate tendințele, tradițiile și cutumele acestei civilizații patriarhal-rurale”. Civilizație cu urmări grave, fiindcă din ea „provine întreg etnicismul, țăranismul, naționalismul, ura străinului și lipsa de memorie istorică, înlocuită cu o simbolică – de altfel minimă – de figuri legendare.”

Nici *Miorița* nu se bucură de mai multă simpatie din partea sa, ea făcând parte din categoria celor de „capitulare, mărturisită, evidentă, în fața istoriei, pe care nimeni nu are nici o intenție să-o înfrunte. În definitiv, care este raportul real de forțe în *Miorița*? Doi la unul. Deci partida putea fi jucată. Nu-i pretind păstorului să fie nici Rambo, nici Ranger. Dar o minimă rezistență putea să opună. Nu mă regăsesc nici în această pasivitate incorigibilă. Pot să-i dea cele mai sofisticate explicații (Mircea Eliade, «litrughe» cosmică? etc.). Toate sunt trase de păr, pentru a salva o lașitate congenitală, iremediabilă – și după mine cel puțin – condamnată.” Numai că în *Miorița* nu este vorba de nici o „partidă”, pentru că totul este pus sub semnul *eventualului*: „și de-o fi să mor” (spune varianta V. Alecsandri, care nu este singura de luat în seamă, absența considerării variantei colindă a celebrei cân-

tări făcând ca afirmațiile de mai sus să sună în gol. Încă un motiv are să nu-i placă *Miorița*: nu este valoare europeană. „Nu recunosc, scrie Marino, în *Miorița* un exemplar al faunei europene.” Și atunci, ne întrebăm noi, de ce au fost făcute cele 123 de traduceri ale ei în cele mai diverse limbi: în franceză de 18 ori (Jules Michelet în 1854, Ange Pechméja în 1862, Antonin Roques în 1865, Jules Brun în 1896, Jean Rousselot în 1985, Paola Bentz Fauci în 1995 și.a.), în germană de 14 ori, în engleză de 9 ori, în maghiară de 10 ori, în spaniolă de 5 ori.

O altă componentă a creației românești pe care o detestă este lirismul ei: „fibra etnică profundă a poporului român – tracă, orfică sau altfel – este eminentamente lirică”. Dacă privim ansamblul creației populare românești constatăm că ea este alcătuită și din 400 de subiecte de cântece bătrânești (balade), din 600 de tipuri de basme, din 6000 de legende. Respinge doina plurimilenară cântată din fluier „lângă o turmă de mioare”, „cântecul din frunză”, lirismul în genere, fie el al poeziei populare, fie al poeziei culte.

Detestarea lirismului popular apare cu fermitate în *Viața unui om singur*. Cu câteva decenii în urmă părerea lui în această chestiune era cu totul alta. În 1967, recenzând, sub titlul foarte sugestiv, *Valoarea poeziei populare* (în *Contemporanul*, 24 martie, p. 3), *Antologia de poezie populară* a lui Lucian Blaga, subscrise opiniilor acestuia, din *Spațiul mioritic*, mai precis din capitolele *Despre dor și Pitoresc și revelație*. „Deosebit de interesante – scrie Marino – fragmentele selecționate de Lucian Blaga care pledează pentru teza stilizării existenței, în sensul unei viziuni românești a lumii de nuanță estetică. Ni se pare a întâlni în această *Antologie* unele din dovezile cele mai concludente. Poezia populară (cum vom vedea imediat) este infuză de valori estetice și de instinctul acestor valori. Unele rafinamente populare sunt de-a dreptul surprinzătoare.” Marino decupează mai multe citate și le comentează extrem de favorabil. Iată comentariul său după versurile „Așa merge de frumos/ Gândești că scrie pe jos”; „Pentru

poetul popular gestul de a scrie capătă semnificații, demnități și rafinamente rare, și constituie o bucurie a spiritului a găsi în *Antologia* lui Lucian Blaga nuanțe atât de elevate. Asimilarea *dorului* – sentimentul românesc cel mai profund – cu aculat atât de specializat, cultivat și complicat al intelectului care este *scrișul*, ține de o înaltă ierarhie de valori, de care putem să ne mândrim pe drept cuvânt.” Ce s-a întâmplat în percepția lui Adrian Marino asupra liricii populare din 1967 până în 2000, când și-a încheiat cartea de acum? A parcurs drumul de la o admirare fără fisură până la, regretăm că trebuie să folosim termenul, *bășcălia* de acum, tară comportamentală care crede că este a poporului român, pe care nu ostenește s-o vestejească, și de care uzează din plin el însuși în nu puține pagini ale cărții sale, cu deosebire în cele despre „jungla «vieții literare»”, pagini doldora de nedreptăți.

Folcloriști, etnografi, sociologi, căți apar în cartea sa și care au cercetat tradițiile rurale românești, nu se bucură de simpatia sa. Cățiva comentatori ai cărții au remarcat că nu spune nimic despre opera de sociolog a lui Mircea Vulcănescu, acesta fiind prezentat, în închisoare, ca un muribund. A locuit mulți ani la Cluj. Să nu fi auzit de mari personalități ca Romulus Vuia și Ion Mușlea? Mihai Pop este detestat pentru succesul său în mediile științifice străine: „Alții exploatau relațiile externe doar în interes pur personal. Un formidabil specialist al acestei metode a fost, în epocă, Mihai Pop. În țară, n-a publicat nici o singură carte. Dar printre-o gamă vastă de relații, colaborări (*Semiotica*), de pildă, a putut trece, în străinătate, drept o mare somitățe științifică. Un bluf absolut, extrem de eficace totuși.” Uitând să controleze ceea ce afirmă cu fișierele bibliotecilor, autorul acestui denunț n-a aflat că Mihai Pop era autorul a trei cărți: *Îndreptar pentru culegerea folclorului* (1967), *Obiceiuri tradiționale românești* (1976) și *Folclorul literar românesc* (1976, în colab. cu P. Ruxăndoiu), la care trebuie adăugată colecția pe care a coordonat-o, *Folclor din Țara Loviștei* (1970). Ar mai fi de adăugat

ceva: acea „gamă vastă de relații” a folosit-o pentru a face cunoscute tradițiile românești printre cercetătorii străini, pe unii convin-gându-i să vină în România pentru cercetări, câțiva chiar dând curs invitației, cum au fost Jean Cuisenier și Gail Kligman, ca să dăm doar două exemple. Nici străinii care au cercetat satul românesc nu-l încântă: „Nu numai că nu mă încântă curiozitatea unor antropologi americani pentru folclorul și structurile rurale din Maramureș, să spunem. Dar ea nu dovedește, de fapt, decât aceeași mentalitate de exploratori ai unor triburi africane, de pildă, dar altfel localizate. Dacă au venit la noi, este fiindcă este ceva mai «aproape», mai «comod» etc. CIA includet.” Afirmații neacoperite, cum este aceea de la sfârșitul citatului. Se pot da exemple de cercetători străini care au venit cu un interes real pentru fenomenul românesc, cum au fost numeroșii străini care au voit să vadă la față locului cercetările sociologice ale școlii D. Gusti.

Respinge, de asemenea, publicațiile străine care prezintă o Românie rurală: „Din care cauză când observăm că României i se consacră, în continuare, numere monografice, în reviste specializate de etnografie (de ex. *Ethnologie française*, nr. 3/1995), balcanistică, folclorică etc. încercăm o mare dezamăgire. Înseamnă că aceasta este imaginea predominantă în Occident, în comunitatea științifică internațională. La care se adaugă Dracula, cimitirul vesel de la Săpânța și alte kitsch-uri folclorice.”

Și totuși, are o bună părere despre un sociolog român, Paul Petrescu, care i-a fost coleg la Liceul Militar de la Iași: „Singurul care a dat o contribuție culturală reală a fost Paul Petrescu, serios și de valoare, autor de lucrări meritorii de etnografie.” Când s-au văzut, în 1990, în SUA, scrie Marino, „vorbeam un limbaj comun”. Sigur e că nu aveau un limbaj comun pe tema tradițiilor rurale românești, despre care Paul Petrescu a publicat vreo douăzeci de cărți, cărora, este cert, le-a rămas credincios. I-a citit Adrian Marino cărțile? Nu se vede nicăieri. Așa cum nu se vede că ar mai fi citit cărți ale unor etnografi și folcloriști români. I-a igno-

rat, așa cum a ignorat literatura proprie-zisă, Marin Preda și Nichita Stănescu fiind, pentru el, doar *nume*. N-a memorat niciodată vreo poezie și nu i-a plăcut teatrul. Opinii despre mit ale lui Mircea Eliade, pe care le-a examinat, în cartea citată de noi mai sus, sunt uitate cu totul, el fiind citat, pentru a fi combătut, pentru ceea ce a scris despre *Miorița*. A judeca folclorul românesc doar după „lălăielile” lăutarilor – cine știe ce lăutari, fiindcă și aceștia sunt talentați sau nu – înseamnă a emite doar simple impresii. Fiind vorba despre ei, să amintim că George Enescu i-a studiat cu mare atenție și de la unul dintre cei celebri, Cristache Ciocan, a transcris, după dictat, 43 de hore, sărbe, doine. Muzica populară – a scris marele compozitor – „este rafinată în cel mai înalt grad și de o bogăție de necrezut”. În gusturile muzicale ale lui Adrian Marino n-au avut loc, alături de Irving Berlin, Cole Porter, George Gershwin, L. Bernstein și L. Armstrong, și cântecele lăutarilor români. Constantin Brăiloiu, bun cunoșător al muzicii europene, i-a studiat cu mare atenție.

Recunoaștem că de câteva ori Adrian Marino se exprimă nuanțat în chestiunea care ne preocupa, în sensul că nu detestă întreaga cultură populară. Încă în *Politica și cultura* denunță fenomenele negative care alterau fondul autentic al culturii populare: „Din dorința de a le cultiva în spirit festivist și de un populism ieftin, de operetă politică, gen *Cântarea României*, se ajunge la falsificarea, mai totdeauna grosolană, a folclorului autentic. De unde invazia de kitsch folcloric, de un prost gust strident și penibil.”

Opiniile lui Adrian Marino despre tradițiile rurale românești sunt ale unui „citadin izolat” – cum se autorecomandă, ale unui personaj lipsit de experiență socială, cum iară recunoaște că a fost, ale unui ins retras din societate.

Îi împărtăşim întru totul opiniile despre o Românie modernă, citadină, civilizată și prosperă, dar nu credem că europeanizarea noastră trebuie să fie însoțită, în mod obligatoriu, de detestarea a ceea ce avem specific, valoros specific, valorile spirituale identitare.